

До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 110.081.2026, утвореної рішенням Вченої ради Одеського національного університету імені І.І. Мечникова від 26.05.2026 року (протокол № 10)

ВІДГУК

**офіційного опонента Задой Іванни Іванівни на дисертаційну роботу
Заліпаєва Юрія Валерійовича «Захист права інтелектуальної власності
заходами адміністративної відповідальності», подану на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»
галузі знань 08 «Право»**

Актуальність обраної теми. Не зважаючи на значну кількість наукових досліджень, які присвячені, по-перше, підставам та порядку притягнення осіб до адміністративної відповідальності, по-друге, юрисдикційним повноваженням органів, що вправі притягати осіб до адміністративної відповідальності, по-третє, перспективам вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства, представлена на розгляд науково-дослідна робота є вкрай актуальною для подальшого розвитку науки адміністративного права. Серед обставин, які свідчать про актуальність теми, можна виокремити наступні.

В рамках науки адміністративного права дослідженням адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері інтелектуальної власності приділяється достатньо уваги, проте постійний розвиток положень адміністративно-деліктного законодавства та розпорошеність думок науковців з багатьох важливих питань теорії та практики породжують дискусії та суперечливі підходи як до розуміння цих правових явищ, так і стосовно шляхів вирішення існуючих у цій сфері проблем. Зокрема, особливості адміністративної відповідальності осіб за вчинення правопорушень, які посягають на право інтелектуальної власності, висвітлюються в межах розкриття таких питань: адміністративно-правова

охорона інтелектуальної власності; адміністративно-правове регулювання відносин інтелектуальної власності; адміністративно-правове забезпечення реалізації права інтелектуальної власності тощо.

Разом з тим, в спеціальній літературі дуже мало праць, які зосереджують свою увагу виключно на питаннях захисту права інтелектуальної власності заходами адміністративної відповідальності. Більш того, більшість із них звужує предмет свого дослідження характеристикою складу адміністративного правопорушення, що передбачається ст. 51-2 КУпАП. Відповідно, висновки та рекомендації в таких дослідженнях є суперечливими та потребують поглибленого аналізу.

Актуальність теми дослідження обумовлена також необхідністю чіткого усвідомлення неефективності адміністративно-деліктного законодавства у сфері захисту права інтелектуальної власності, адже норми КУпАП, які передбачають підстави та порядок притягнення осіб до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, що посягають на право інтелектуальної власності, з різних причин не реалізуються на практиці. Ці проблеми, з одного боку, свідчать про недосконалість чинного КУпАП щодо правового регулювання підстав та порядку захисту права інтелектуальної власності заходами адміністративної відповідальності, а, з іншого, – негативно відображаються на ефективності функціонування адміністративно-юрисдикційних суб'єктів, які розглядають відповідні справи про адміністративні правопорушення та накладають на правопорушника адміністративне стягнення.

Постійний розвиток відносин інтелектуальної власності в суспільстві обумовлений об'єктивними чинниками, а тому важливо відстежувати їх та своєчасно реагувати не лише в теорії адміністративного права, а й на законодавчому рівні, тобто на рівні адміністративно-деліктного законодавства.

Дисертаційне дослідження Ю. В. Заліпаєва виконане на кафедрі адміністративного та господарського права Одеського національного

університету імені І.І. Мечникова у відповідності з планом науково-дослідної роботи кафедри на 2023-2027 рр. «Дослідження євроінтеграційних шляхів розвитку публічного та приватного права України» (номер державної реєстрації 0123U102371).

Таким чином, варто підкреслити, що захист права інтелектуальної власності заходами адміністративної відповідальності є актуальним предметом теоретико-правового дослідження.

Дисертаційне дослідження Ю. В. Заліпаєва є затребуваним як наукою адміністративного права, так і потребами правотворчої і правозастосовної діяльності адміністративно-юрисдикційних суб'єктів, адже і правотворча, і правозастосовна діяльності вдосконалюються на підставі розробки науково-обґрунтованих пропозицій та рекомендацій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Високий ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлено досить раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертації. Загальна структура роботи в цілому є логічною, послідовною, раціональною, обґрунтованою предметом, метою та завданнями дослідження, що дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором. Структурно дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується також критичним аналізом наявних літературних джерел з теорії держави і права, адміністративного права і джерел спеціального наукового напрямку – адміністративно-деліктного права.

Обґрунтованість теоретичних положень, рекомендацій щодо подальшого наукового розроблення теми, достовірність результатів дослідження забезпечено використанням сукупності філософських, загально та спеціально наукових методів, які використовуються в юридичних дослідженнях. Високий ступінь наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням відповідних наукових

методів – діалектичного, порівняльно-правового, системно-структурного, історико-правового тощо. Все це дозволило здобувачеві сформулювати низку важливих наукових положень, висновків та рекомендацій.

Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Чітко виражений теоретичний підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції, класифікації і критерії дозволили автору аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем науки адміністративного права.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Положення дисертації ґрунтуються на об'єктивних теоретичних дослідженнях, висновки є достовірно обґрунтованими та базуються на теоретичних судженнях автора і матеріалах практики.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних досліджень, яке присвячене аналізу особливостей захисту права інтелектуальної власності заходами адміністративної відповідальності, розробці на підставі сучасних досягнень теорії адміністративного права ефективної системи адміністративно-правового захисту права інтелектуальної власності, а також вдосконаленню на цій підставі положень адміністративно-деліктного законодавства.

Дисертантом проаналізовано значний масив спеціальної наукової правової літератури, присвяченої проблемним питанням захисту права інтелектуальної власності заходами адміністративної відповідальності.

Результати дисертаційного дослідження становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані: у науково-дослідній сфері – для здійснення досліджень, присвячених адміністративно-правовому захисту права інтелектуальної власності; у правотворчій діяльності – для вдосконалення положень чинного КУпАП та розробки перспективного адміністративно-деліктного законодавства з питань захисту права інтелектуальної власності; у правозастосовній діяльності – з метою

вдосконалення адміністративно-юрисдикційної діяльності як суб'єктів адміністративного розслідування, так і суб'єктів, які уповноважені розглядати адміністративні правопорушення, що посягають на право інтелектуальної власності; у навчальному процесі – під час підготовки навчально-методичних матеріалів та проведення практичних занять із дисциплін «Адміністративне право України», «Адміністративно-деліктне право», «Адміністративна відповідальність» та ін.

Заслужують на увагу та підтримку такі положення дисертації:

- визначено вісім спеціальних ознак, які утворюють цілісну характеристику адміністративно-правового регулювання у сфері інтелектуальної власності в Україні, що відображають його комплексний, процедурно орієнтований, сервісно спрямований, системно організований, збалансований, динамічний, євроінтегрований та охоронно домінуючий характер. Ці ознаки не існують ізольовано, а перебувають у діалектичній єдності: комплексність вимагає системності, процедурність забезпечується цифровізацією, сервісність доповнюється охороною, а євроінтеграція стимулює динамічність та адаптивність регулювання. Виокремлені ознаки можуть використовуватися як: а) критерії оцінки ефективності чинного законодавства; б) орієнтири для законопроектної роботи та реформування адміністративного права; в) теоретичне підґрунтя для подальших наукових досліджень; г) практичний інструментарій для вдосконалення адміністративних процедур та механізмів захисту прав інтелектуальної власності (підрозділ 1.1);

- доведено, що заходи адміністративної відповідальності, що застосовуються в Україні для захисту права інтелектуальної власності, по-перше, є системою обмежувальних заходів, які передбачені КУпАП та застосовуються таким суб'єктом адміністративно-юрисдикційної діяльності як суд, по-друге, є реакцією держави на факт вчинення особою протиправного діяння, яке підпадає під ознаки адміністративного правопорушення, що посягає на відносини у сфері інтелектуальної власності,

по-третє, є однією із груп обмежувальних заходів (окрім заходів попередження і припинення), що застосовуються з метою виховання та покарання особи, а також з метою профілактики подібних правопорушень у майбутньому (підрозділ 1.2);

- наголошено, що сучасний стан адміністративно-деліктного правового регулювання суб'єктивних ознак адміністративних правопорушень, що посягають на право інтелектуальної власності, є недосконалим, про що свідчать наступні факти: 1) законодавче формулювання статей Особливої частини КУпАП допускає можливість притягнення до адміністративної відповідальності загального суб'єкта, який вчиняє протиправне як у формі умислу, так і з необережності, тоді як аналіз матеріалів практики показує, що по факту відповідальність несе спеціальний суб'єкт, який вчинив діяння умисно; 2) норми адміністративно-деліктного законодавства іноді відстають від динамічного розвитку національного законодавства у сфері інтелектуальної власності, що породжує складнощі як у виявленні суб'єкта правопорушення та форми його вини, так і у застосовуванні статей Особливої частини КУпАП; 3) недоліки адміністративно-деліктного правового регулювання породжують правові колізії у застосовуванні норм КУпАП, зокрема, автори чисельних науково-практичних коментарів до КУпАП суперечливо визначають як суб'єкта, так і суб'єктивну сторону правопорушень, які посягають на сферу інтелектуальної власності (підрозділ 2.1);

- на підставі критичного аналізу визначень, що представлені в наукових джерелах, здобувач обґрунтував висновок, що провадження в справах про адміністративні правопорушення є послідовністю передбачених адміністративно-деліктним законодавством дій суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності щодо здійснення адміністративного розслідування, розгляду та вирішення справ про адміністративні правопорушення, а також щодо виконання постанови по справі. Якщо це визначення деталізувати по відношенню до сфери захисту права інтелектуальної власності, то

провадження в справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності можна визначити як послідовність передбачених адміністративно-деліктним законодавством дій суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності щодо здійснення адміністративного розслідування, розгляду та вирішення справ про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності, щодо виконання постанови по справі (підрозділ 2.3);

- на підставі аналізу судової практики у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності зроблено висновок, що саме судові рішення задають реальний «режим роботи» адміністративно-деліктного механізму у цій сфері – вони конкретизують межі застосування норм КУпАП і суміжного законодавства, уніфікують підходи до кваліфікації діянь та оцінки доказів, а також виявляють типові законодавчі й процедурні «вузькі місця». Нормативна основа такого розгляду має багаторівневий характер і формується не лише приписами національного права, а й міжнародними стандартами прав людини та практикою ЄСПЛ, які фактично підвищують процесуальні стандарти (вимоги): а) суди орієнтуються на презумпцію невинуватості; б) превалює стандарт доведення «поза розумним сумнівом»; в) недопустимість підміни судом функції обвинувачення тощо. Унаслідок цього ключовою передумовою притягнення до адміністративної відповідальності стає належне підтвердження існування й чинності прав інтелектуальної власності та їх належності правовласнику на момент правопорушення, а також бездоганність протоколу, в межах якого суд і здійснює оцінку обставин справи (підрозділ 3.1).

- доведено, що оновлення адміністративно-деліктного законодавства у сфері інтелектуальної власності є закономірною та необхідною відповіддю України на сучасні економічні й технологічні зміни, за яких інтелектуальні активи (ідеї, бренди, контент, алгоритми і ін.) стають визначальними для конкурентоспроможності бізнесу та розвитку інновацій. Активізація незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності – від

контрафакту у традиційних товарних сегментах до цифрового піратства й порушень на онлайн-платформах – зумовлює потребу не стільки у формальному посиленні санкцій, скільки у створенні ефективних процедур виявлення, припинення, доказування правопорушень та притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності (підрозділ 3.2).

У результаті проведеного дисертаційного дослідження автором сформульована низка висновків, спрямованих на вдосконалення адміністративно-правового механізму захисту права інтелектуальної власності в Україні.

У цілому дисертація носить завершений характер, мета дослідження досягнута, завдання роботи виконані.

Зауваження до дисертаційного дослідження. В цілому високо оцінюючи зміст дисертаційного дослідження, слід відмітити низку зауважень та недоліків.

1. Перше, на що звертає увагу аналіз структури дисертації, це окремий розгляд історії розвитку наукової думки про адміністративну відповідальність за порушення у сфері інтелектуальної власності (підрозділ 1.3) та окремий розгляд історії розвитку адміністративно-деліктного законодавства у сфері охорони права інтелектуальної власності (підрозділ 1.4). Чим був обумовлений такий підхід, адже беззаперечним є вплив наукової думки на розвиток національного законодавства та, навпаки, вплив новел законодавства на розвиток наукової думки. Тобто ці процеси, на нашу думку, тісно взаємопов'язані між собою, а тому доречно було б їх розкривати в межах одного підрозділу роботи.

2. Друге зауваження тісно пов'язане із попереднім. Автор детально аналізує всі зміни та доповнення, що вносились до статей Особливої частини КУпАП та які стосувалися правопорушень у сфері інтелектуальної власності. Яке методологічне значення мало дослідження розвитку адміністративно-деліктного законодавства щодо захисту права інтелектуальної власності?

3. Правовідносини, які виникають між суб'єктом адміністративно-юрисдикційної діяльності та правопорушником права інтелектуальної власності в межах провадження в справах про адміністративні правопорушення є публічно-правовими відносинами, тобто відносинами, в яких присутній публічний інтерес. У зв'язку із цим, до здобувача виникає наступне питання – У чому полягає публічний інтерес у справах про порушення прав інтелектуальної власності, якщо самі ці права за своєю юридичною природою традиційно належать до сфери приватноправового регулювання?

4. Здобувач торкається в своєму дослідженні проблематики класифікації заходів адміністративного примусу та наголошує на тому, що всі заходи адміністративного примусу (тобто і заходи попередження, і заходи припинення, і заходи адміністративної відповідальності) застосовуються для захисту права інтелектуальної власності та для запобігання відповідних правопорушень у майбутньому. Чи обмежуються заходи адміністративного запобігання виключно заходами адміністративного примусу? І які адміністративно-правові заходи запобігання порушенням прав інтелектуальної власності, на думку здобувача, є найбільш ефективними і чому?

5. В дисертації автор характеризує провадження в справах про адміністративні правопорушення переважно як процесуальне провадження. Хотілося б почути власне бачення автора щодо проблематики стосовно того чи є провадження в справах про адміністративні правопорушення процедурним чи процесуальним провадженням.

Проте вказані недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам МОН України. Зміст дисертаційної роботи висвітлений достатньо повно, виклад запропонованих в роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел з проблематики дисертаційного

дослідження. Автор сформулював свої висновки, які здатні стати значним внеском у розвиток вітчизняної науки адміністративного права. В цілому дисертація Ю. В. Заліпаєва є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке присвячене захисту права інтелектуальної власності заходами адміністративної відповідальності.

Слід зазначити, що дисертація «Захист права інтелектуальної власності заходами адміністративної відповідальності» є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, а її автор – Заліпаєв Юрій Валерійович, заслуговує на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри загальноправових дисциплін
Національного університету
«Одеська морська академія»

Іванна ЗАДОЯ

Підпис Задоя Іванни Іванівни засвідчую –

Проректор з навчальної роботи

Національного університету

«Одеська морська академія»

Ігор ВОРОХОБІН